Länsstyrelsen
Värmland

Riksintresse för kulturmiljövården: Nordmark - Taberg

Områdesnamn: Nordmark - Taberg

Områdesnummer: K12

Kommun: Filipstad

Socken: Nordmark

Sammanfattning

Innehåll

Gruvfält, hyttplatser, industri- och bostadsbebyggelse, kyrka samt odlingslandskap. Medeltid till 1900-tal.

Urvalsmotiv

Vetenskapligt/pedagogiskt. Komplex bergslagsmiljö av medeltida ursprung med ett sällsynt stort antal bevarade gruvlämningar och till gruvdriften knutna byggnader och anläggningar samt en socialt skiktad bostadsmiljö med herrgårdar och småfolksbebyggelse från 1700- och 1800-talen. Området är på grund av sin mineralogiska sammansättning av internationellt intresse.

Beskrivning

Nordmark representerar tillsammans med Persberg en av den Värmländska bergslagsbygdens äldsta gruvorter med en järnmalmsbrytning med ursprung i 1300-talet. I likhet med Persberg finns redan i de äldsta källorna hyttor belagda i omedelbar närhet av gruvfältet. Brytning och bearbetning av malmfyndigheterna vid Taberg påbörjas under 1700-talets första del. På Nordmarks- och Tabergsfälten finns otaliga gruvhål och dagbrott som bland annat visar spår av den äldre tillmakningsprocessen. Gruvfälten rymmer ett flertal gruvlavar, gruvstugor, spelhus, magasin med mera av varierande ålder. Mellan de båda fälten finns en så kallad konstgång

med vändbrott och vattenhjul från 1836. I området ingår vidare herrgårds- och småfolksbebyggelse, transportleden Tabergs kanal samt träkyrkan från 1731. Den senare tillkommen som ett resultat av bebyggelse- och befolkningskoncentrationen vid hyttor och gruvfält. Bebyggelsen har under 1900-talet i stor utsträckning koncentrerats kring kyrkan vilket gjort att gruvfälten fått bibehålla mycket av sin ursprungliga miljö. Kring åtskilliga torp och andra byggnader har gammal odlingsmark inhägnad av gärdesgårdar bevarats vilket visar gruvortens sammansatta försörjningsbas.

Kulturhistoriskt värde

Gruvorna i Nordmark tillhör länets och den Värmländska bergslagsbygdens äldsta med en kontinuerlig brytning sedan medeltiden. Under århundraden har de utgjort förutsättningen för västra Bergslagens tackjärnsproduktion. Området utgör som helhet en komplex bergslagsmiljö vari ingår ett sällsynt stort antal bevarade gruvlämningar, anläggningar och verksamhetsanknuten bebyggelse, som på ett osedvanligt tydligt satt belyser de äldre gruvorternas uttalade samband mellan arbetsplats och boplats. Bildandet av en egen bruksförsamling och den för länet typiska korsformiga 1700-talskyrkan i trä ger en föreställning om järnets förmåga att bryta bygd. Nordmark är vid sidan av Långban en av landets mest mineralrika områden och har tilldragit sig ett internationellt geologiskt och mineralogiskt intresse.

Hot

Ej specificerat.

Skydd

- Hyttområdet, Nordmarksbergs gruvområde, slagg- och varphögar, minnessten med mera utgör fornlämningar enligt Kulturminneslagen (KML).
- Kyrkan och begravningsplatsen utgör kyrkliga kulturminnen enligt KML.
- Del av området omfattas av detaljplan (byggnadsplan).

Avsikter och åtgärder

Nybebyggelse liksom förändringar av befintliga byggnader inom gruvfälten behandlas restriktivt. Kalavverkning, omläggning av vägar och stigar eller andra markarbeten bör inte utföras. Fortsatt hävd av odlingsytorna är önskvärd.

Riksantikvarieämbetets värdetext (1996)

Motivering

Bergslagsmiljö som speglar gruvdrift och sociala förhållanden med många bevarade tidigindustriella anläggningar.

Uttryck för riksintresset

Talrika gruvhål, lavar, gruvstugor, kruthus, spelhus, arrest, magasin och stånggång. Socialt skiktad bostadsmiljö med herrgård och arbetarbebyggelse från 1700- och 1800-talen. Korsformig 1700-talskyrka i trä.

Övrigt

Riksintresset Nordmark - Taberg överensstämmer i stort med kulturmiljön Nordmark - Taberg (186) enligt kulturmiljöprogrammet för Värmlands län.

Referenser

- Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmlands län, Länsstyrelsen 1980.

Ändringsinformation

Datum, kommentar:

- 2007-11-05: Huvuddelen av informationen hämtad från 1988 års beskrivning av riksintressen i Värmlands län.
- 2007-12-10: Beskrivningen av områdets skydd ändrad till aktuella förhållanden och gällande lagstiftning.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan.